

Περιμένοντας τους βαρβάρους

Κ.Π.Καβάφης

Δ
Ι
Δ
Α
Κ
Τ
Ι
Κ
Η

Π
Ρ
Ο
Τ
Α
Σ
Η

Σπύρος Αντωνέλλος
Ε.Μ.Ε. Φιλολογικών - Θεάτρου

Περιμένοντας τους Βαρβάρους...

Κωνσταντίνος Π. Καβάφης

—Τι περιμένουμε στην αγορά συναθροισμένοι;
Είναι οι βάρβαροι να φθάσουν σήμερα.

—Γιατί μέσα στην Σύγκλητο μια τέτοια απραξία;
Τι κάθοντ' οι Συγκλητικοί και δεν νομοθετούνε;

—Γιατί οι βάρβαροι θα φθάσουν σήμερα.
Τι νόμους πια θα κάμουν οι Συγκλητικοί;
Οι βάρβαροι σαν έλθουν θα νομοθετήσουν.

—Γιατί ο αυτοκράτωρ μας τόσο πρωί σηκώθη,
και κάθεται στις πόλεως την πιο μεγάλη πύλη
στον θρόνο επάνω, επίσημος, φορώντας την κορώνα;

—Γιατί οι βάρβαροι θα φθάσουν σήμερα.

A man in a white tunic and red cape stands on a ledge of a classical building with large columns. He is gesturing towards the columns with his right hand. The building is made of light-colored stone and has a pedimented roof. The sky is clear and blue.

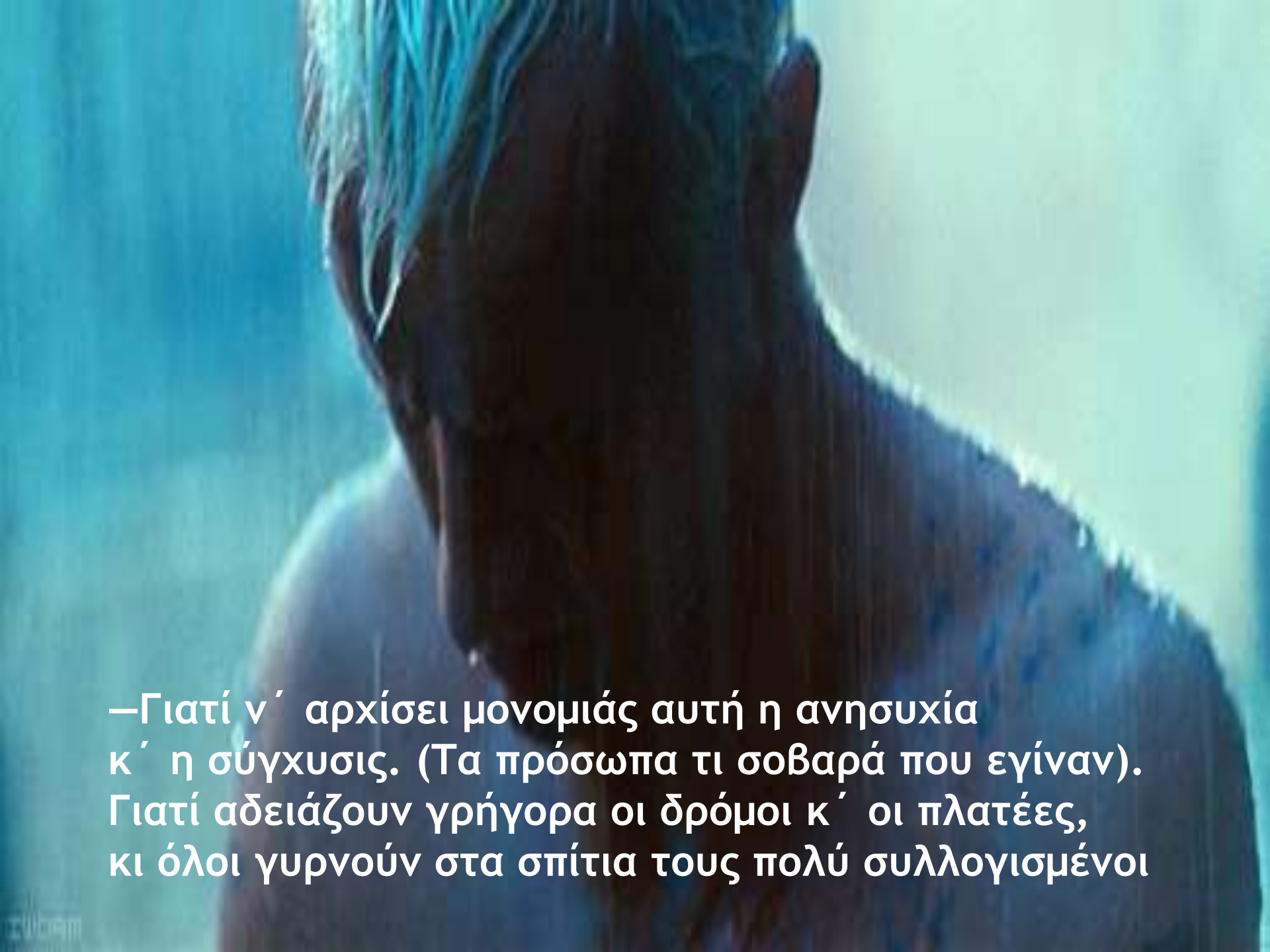
Κι ο αυτοκράτωρ περιμένει να δεχθεί
τον αρχηγό τους. Μάλιστα ετοίμασε
για να τον δώσει μια περγαμνή. Εκεί
τον έγραψε τίτλους πολλούς κι ονόματα.

—Γιατί οι δυο μας ύπατοι κ' οι πραίτορες εβγήκαν
σήμερα με τες κόκκινες, τες κεντημένες τόγες·
γιατί βραχιόλια φόρεσαν με τόσους αμεθύστους,
και δαχτυλίδια με λαμπρά, γυαλιστερά σμαράγδια·
γιατί να πιάσουν σήμερα πολύτιμα μπαστούνια
μ' ασήμια και μαλάματα έκτακτα σκαλισμένα;

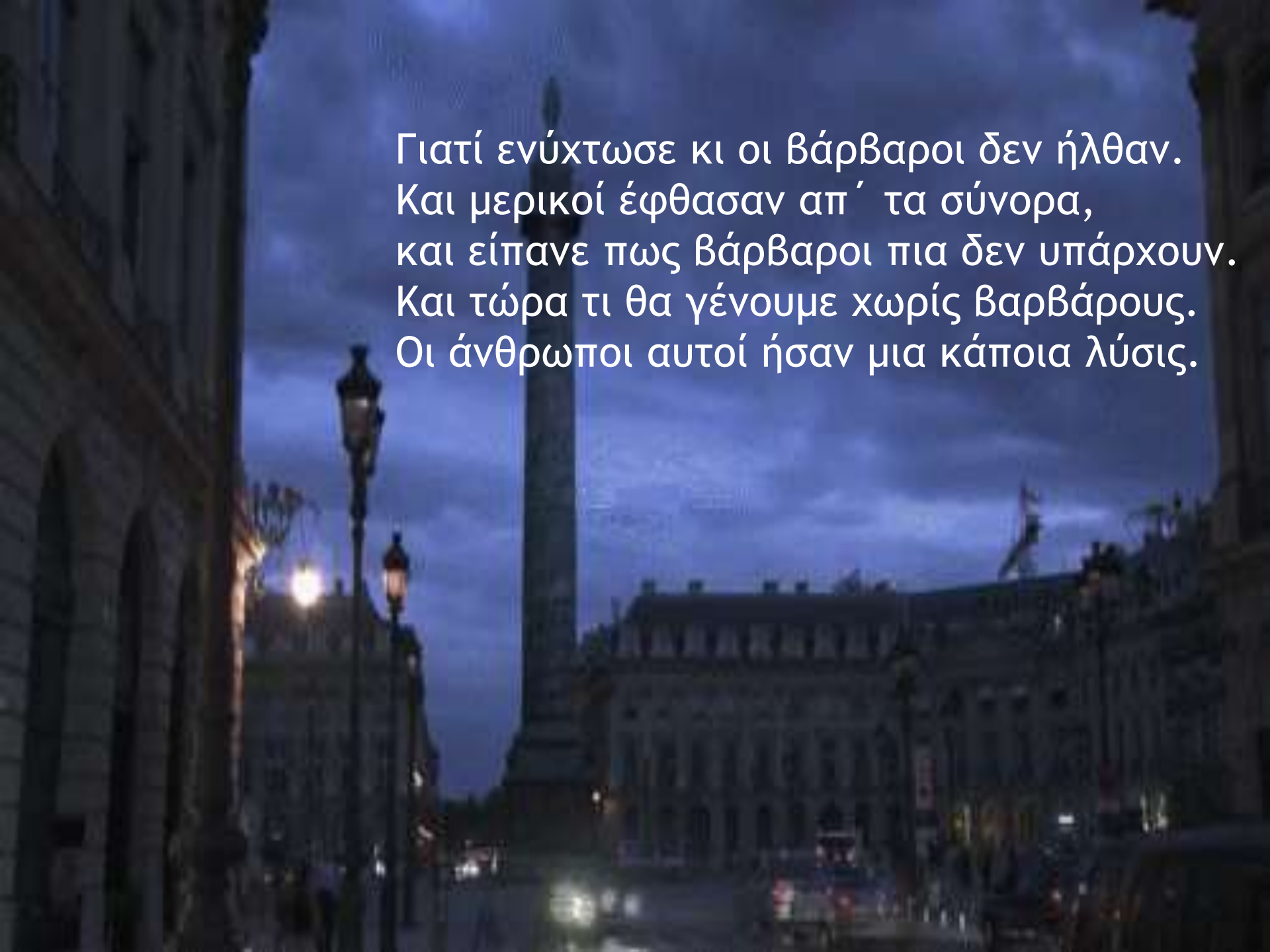
Γιατί οι βάρβαροι θα φθάσουν σήμερα·
και τέτοια πράγματα θαμπώνουν τους βαρβάρους.

—Γιατί κ' οι άξιοι ρήτορες δεν έρχονται σαν πάντα να βγάλουνε τους λόγους τους, να πούνε τα δικά τους; Γιατί οι βάρβαροι θα φθάσουν σήμερα· κι αυτοί βαριούντ' ευφράδειες και δημηγορίες.

—Γιατί ν' αρχίσει μονομιάς αυτή η ανησυχία κ' η σύγχυσις. (Τα πρόσωπα τι σοβαρά που έγιναν). Γιατί αδειάζουν γρήγορα οι δρόμοι κ' οι πλατέες, κι όλοι γυρνούν στα σπίτια τους πολύ συλλογισμένοι

A nighttime photograph of a city street. In the center, a tall, dark, cylindrical monument stands against a dark blue, cloudy sky. To the left, a street lamp is illuminated, casting a warm glow. In the background, a large, multi-story building with many windows is visible. The overall atmosphere is quiet and somewhat somber.

Γιατί ενύχτωσε κι οι βάρβαροι δεν ήλθαν.
Και μερικοί έφθασαν απ' τα σύνορα,
και είπανε πως βάρβαροι πια δεν υπάρχουν.
Και τώρα τι θα γένουμε χωρίς βαρβάρους.
Οι άνθρωποι αυτοί ήσαν μια κάποια λύσις.

Γλωσσικά στοιχεία:

Αγορά (forum των Ρωμαίων) = τόπος συγκέντρωσης του λαού για συζήτηση, μετάδοση ειδήσεων και αγόρευση των ρητόρων.

Σύγκλητος = συλλογικό σώμα διαφόρων αρχαίων και νεότερων πολιτειών με ύψιστα νομοθετικά και διοικητικά καθήκοντα.

τον = ιδιωματικός τύπος της προσωπικής αντωνυμίας (αντί του).

περγαμνή = μεμβράνη από δουλεμένο και καλά επεξεργασμένο δέρμα μικρού ζώου. Σ' αυτήν γράφονταν διάφορα τιμητικά ψηφίσματα, καθώς και έγγραφα με επίσημο χαρακτήρα.

ύπατος = ανώτατος άρχοντας στην αρχαία Ρώμη.

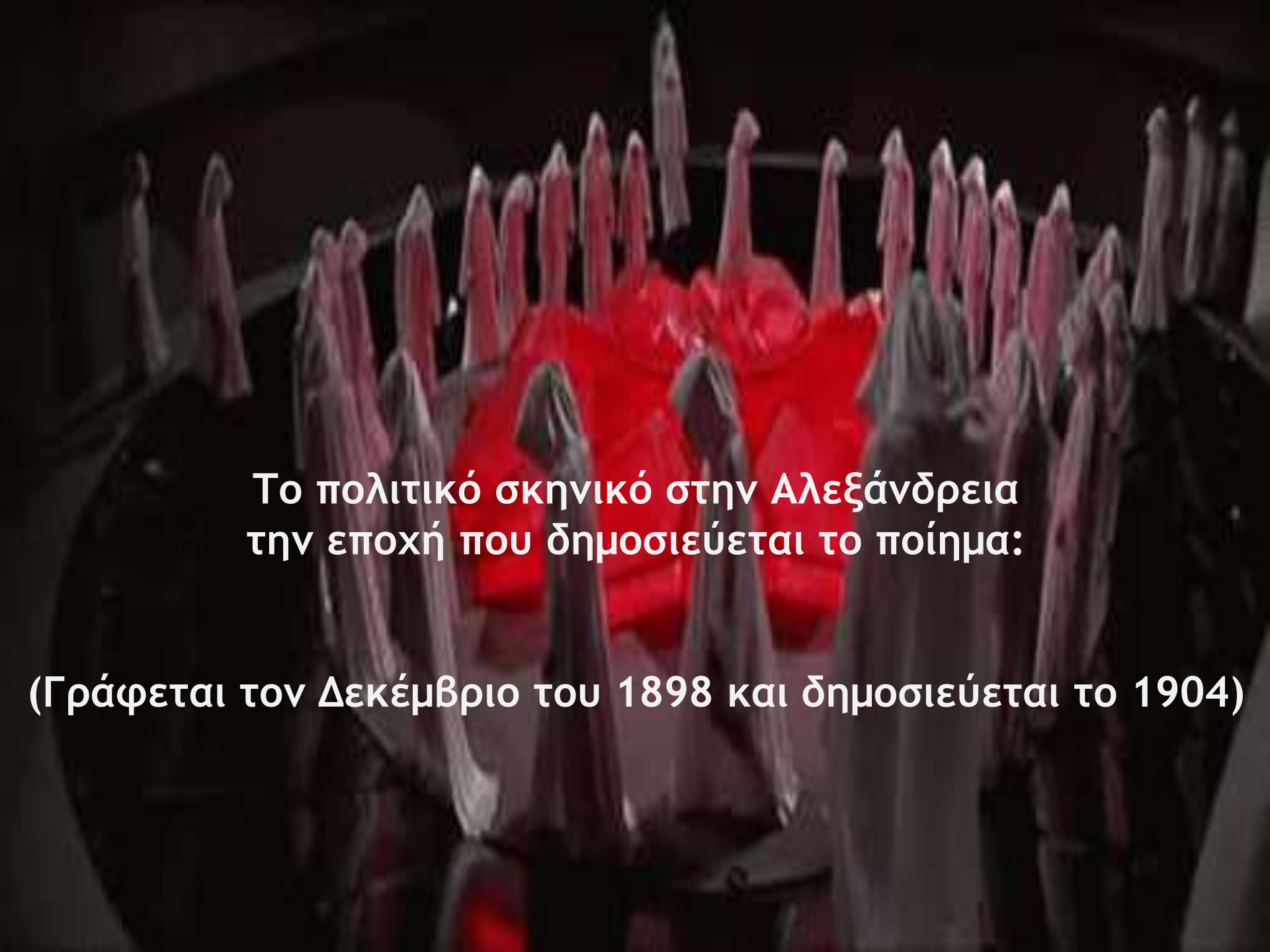
πραίτορες = ανώτεροι άρχοντες στην αρχαία Ρώμη, οι στρατηγοί.

τόγα = συνήθης εξωτερική περιβολή του Ρωμαίου πολίτη, από βαρύ μάλλινο ύφασμα

αμέθυστος = πολύτιμος λίθος.

δημηγορίες = πολιτικές αγορεύσεις.

Το πολιτικό σκηνικό στην Αλεξάνδρεια
την εποχή που δημοσιεύεται το ποίημα:

(Γράφεται τον Δεκέμβριο του 1898 και δημοσιεύεται το 1904)

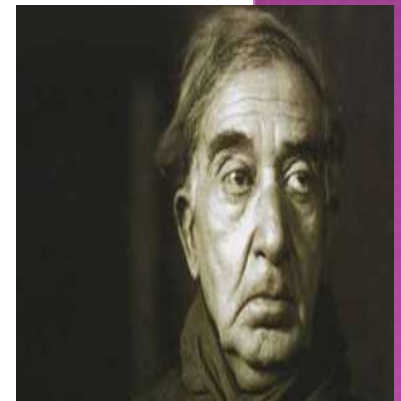
Αρχές 20ού αιώνα στην Αλεξάνδρεια.

Η ελληνική κοινότητα, στο κοινωνικό της μεγαλείο. Οι οικονομικές επιχειρήσεις, της έδιναν τον αέρα της ευμάρειας και του κοσμοπολιτισμού. Από το 1882, που οι Βρετανοί είχαν καταλάβει την Αίγυπτο (μετά την πτώχευσή της), για να προστατεύσουν τη διώρυγα του Σουέζ, είχαν παραδώσει την οικονομία στους ξένους επενδυτές.

Μεταξύ των κερδισμένων και οι μεγάλες ελληνικές οικογένειες της παροικίας.

Μέσα στην belle époque της χλιδής, ένας μοναχικός ποιητής διέβλεπε το τέλος της ευδαιμονίας... Τ' όνομά του τότε (1904), ήταν άγνωστο στους ευγενείς κύκλους των ομογενών μας.

Το «φαινόμενο» Κωνσταντίνος Π. Καβάφης, με τους απαισιόδοξους στίχους του, προκαλούσε μάλλον θυμηδία κι αποστροφή. Ήταν κι αυτός, ένας από τους τόσους εξοβελισμένους του συστήματος...

Ποιήματα τῶν Βαρβάρων

- Γιατί Σουχάλο μία τέτρα ἀσφία;
Τι καὶ οἱ ἄγγλοι καὶ δὲν νομοδία;
[...]
[...]
[...]
[...]

Επισημάνσεις στο καβαφικό ποίημα

με την πρώτη ματιά:

- Συμβολικός ο χαρακτήρας του ποιήματος.

- Υπαινιγμοί / λεπτή ειρωνεία / σαρκασμός / ιδιότυπη γραφή με στοιχεία από το γλωσσικό ιδίωμα της Πόλης.

- Έντονα τα στοιχεία της θεατρικότητας (διάλογος / σταδιακή κλιμάκωση της αγωνίας και των αντιδράσεων των προσώπων / σκηνικός χώρος / κοστούμια).

Περιμένοντας τους Παρθένους

- Τι περιμένουμε από έναν συνδρομητή;
Ποι ή παρθένοι ή φθάνουν σήμερα.
- Γιατί μέσα στον Στρατό μου τέλμα αφήνεις;
Το ναυτικό ή Στρατό μου και έλεος κομμάτι.
Γιατί οι παρθένοι ή φθάνουν σήμερα.
Τι νόημα πάλι λέει ο Στρατός μου;
Οι παρθένοι είναι έφθον ή κομμάτι μου.
- Γιατί οι αυτοκράτορες μου τιποτένια είναι
και κατέλας όφει ποταμός των πιο μαύρη είναι
πάλι ή αυτοκράτορες μου, φερόντες των αγγέλων.
Γιατί οι παρθένοι ή φθάνουν σήμερα.
Κι ο αυτοκράτορας περιμένει να έρθει
των αγγέλων τους, αλλάζοντας θέματα
μή κι τα ίδια μου περιμένουν, δική
των έφθον ή φθάνουν σήμερα.
- Γιατί οι πιο μου ύποπτοι και πάλι είναι έφθον
σήμερα με τις άσπαστες, τις καλύτερες είναι

Κλίμακα των συναισθημάτων

- Η αναμονή
- Η ανησυχία
- Η σύγχυση
- Η απελπισία

Είδος ποιήματος: Ψευδοϊστορικό, αφηγηματικό ποίημα.
Αναφέρεται στη Ρώμη (5^{ος} αι. μ.Χ. - εποχή παρακμής της αυτοκρατορίας, που έχει αφεθεί στο έλεος των βαρβάρων).

Ωστόσο, ο αφηγητής απευθύνεται στους πολιτικούς της κάθε εποχής, για να τους αποδώσει ευθύνες για την πολιτική και πνευματική παρακμή του ελληνισμού.

Ο τίτλος: *Περιμένοντας τους Βαρβάρους*

Ο τίτλος του ποιήματος μάς προϊδεάζει για το περιεχόμενό του. Ο ρηματικός τίτλος δίνει μία αίσθηση θεατρικότητας και η χρήση του ιστορικού ενεστώτα επιτείνει αυτό το αίσθημα της αδημονίας, της προσμονής που αισθάνονται οι κάτοικοι αυτής της πόλης για την επερχόμενη καταστροφή τους.

ΔΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΟΥ ΠΟΙΗΜΑΤΟΣ

Το ποίημα διακρίνεται για την πρωτότυπη δομή του. Είναι διαλογικό και αποτελείται από σκηνές διαλόγου που δημιουργούν ένα είδος **στροφικού συστήματος**:

- πρώτη σκηνή: στίχοι 1 - 7
- δεύτερη: στίχοι 8 - 15,
- τρίτη: στίχοι 16 - 27,
- τέταρτη: στίχοι 28 - 34.

- Το τελευταίο δίστιχο (στ. 35 - 36) αποτελεί μόνο του την κατακλείδα ενότητα, στην οποία συνοψίζεται το αναπότρεπτο και το αμετάκλητο αλλά και η τραγική απουσία της άρσης του αδιεξόδου ή της λύσης.

Περιμένοντας τους Βαρβάρους

- Τι περιμένουμε εὖν ἄρσᾳ συναδροισμένοι;
εἶνε δὲ βάρβαροι νὰ φθάσῃσιν σήμερα.
- Γιατί μέσα εὖν Συγκλητο μὴ τέτρα ἀσφῆα;
Τὶ κάθοντ' οἱ Συγκλητικοὶ καὶ δὲν νομοθετοῦν;
Γιατί οἱ βάρβαροι θὰ φθάσῃσιν σήμερα.
Τὶ νόμους πῶς θὰ κάμῃσιν οἱ Συγκλητικοὶ;
Οἱ βάρβαροι σὰν ἔλθῃσιν θὰ νομοθετοῦσιν.
- Γιατί ὁ αὐλοκράτωρ μας τόσο πρὶν ἐγκύβη,
καὶ κατέλαθ' ὄχις πόχεως τὴν πρὸ μεγάλη πύλη
σὺν θεοῖσιν ἐπαίνῳ, εὐτοῖσιν, φροῦνίας τὴν κορυφή;
Γιατί οἱ βάρβαροι θὰ φθάσῃσιν σήμερα.
Κι ὁ αὐτοκράτωρ περιμένει νὰ δεχθῆ
τὸν ἀρχηγὸ τους. Μάλιστα εὐτοῖσιν
γὰ νὰ τὸν δώσῃ μὴ παραμυθῆ. Ἐκεῖ
τὸν ἔγραφε τίτλους πολλοὺς κι ὀνόματα.
- Γιατί οἱ εὖν μας ὑπάτοι κ' οἱ πᾶιδες ἔβησαν
σήμερα μὲ τὲς κόκκινες, τὲς κερτημένες τῶρες

- Οι στίχοι είναι ελεύθεροι από ομοιοκαταληξία και αποτελούνται από 11-15 συλλαβές.
- Ο **ρυθμός και η τονικότητα** εξασφαλίζονται με τη χρήση του ιαμβικού μέτρου.
- Η **μορφή** αυτή του ποιήματος με ερωτήσεις - απαντήσεις προσφέρει μία έντονη θεατρικότητα στο συγκεκριμένο ποίημα.
- Υπάρχει μία **κλιμάκωση στο είδος των ερωτήσεων** - ενώ η πρώτη ερώτηση ξεκινά με την απλή φράση «τι περιμένουμε στην αγορά συναθροισμένοι;», στις επόμενες ερωτήσεις οι απορίες πυκνώνουν και μεγαλώνουν την ανησυχία και την αγωνία των ηρώων του ποιήματος και του αναγνώστη. Οι ίδιες οι ερωτήσεις φέρουν και το βάρος της σκηνοθεσίας του ποιήματος.

Τα μέρη του ποιήματος:

Πρώτη σκηνή (στίχοι 1 - 7):

Η ερώτηση και η απάντηση εισάγουν τον αναγνώστη στο κεντρικό πρόβλημα: οι ερωταπαντήσεις γίνονται από τους ίδιους τους υπηκόους της πολιτείας. Αυτός που ρωτάει έχει πλήρη άγνοια, ενώ οι συμπολίτες του τον ενημερώνουν για την άφιξη των Βαρβάρων. Η απραξία της Συγκλήτου, το πάγωμα κάθε πολιτικής ή άλλης δραστηριότητας (στιχ. 3 - 4) αιτιολογείται από την αποδοχή της έλευσης των Βαρβάρων («οι βάρβαροι σαν έλθουν θα νομοθετήσουν»). Η έλευση των Βαρβάρων φαίνεται ως ένα αναπότρεπτο και αμετάκλητο γεγονός. Η ρωμαϊκή πολιτεία έχει αποδεχθεί την ήττα της. Μέσα από τις δύο πρώτες ερωταπαντήσεις, φωτογραφίζεται το σκηνικό της «παγωμένης», αδρανούς πολιτείας και των ανθρώπων της.

Δεύτερη σκηνή: στίχοι 8 - 15:

Εδώ κλιμακώνεται η απορία. Ακόμη και ο αυτοκράτορας έχει σηκωθεί από το πρωί και ετοιμάζεται να υποδεχθεί τους Βαρβάρους με τον πιο επίσημο τρόπο («στην πιο μεγάλη πύλη», «φορώντας την κορώνα»). Η απάντηση που ακολουθεί αγγίζει την ειρωνεία, καθώς ο αυτοκράτορας έχει ετοιμάσει «την περγαμηνή» με τους «τίτλους» και τα «ονόματα» (στιχ. 14 - 15) που σκοπεύει να αποδώσει στον αρχηγό των Βαρβάρων.

Σε αυτή την ενότητα παρουσιάζεται κάποια κινητικότητα, εξαιτίας της προετοιμασίας του αυτοκράτορα. Δίνεται η εντύπωση πως η αναμονή για τους Βαρβάρους συνοδεύεται από αδημονία. Οι λεπτομέρειες για τον εορτασμό της υποδοχής κάνουν ακόμη πιο τραγική την απουσία των Βαρβάρων στο τέλος. Το παραθετικό «μάλιστα» (στιχ. 13) επιτείνει τη λεπτομέρεια στις προετοιμασίες της πολιτείας για την παράδοσή της.

Τρίτη σκηνή, στίχοι 16 - 27:

Η πικρή ειρωνεία του ποιήματος είναι έκδηλη πλέον. Οι επίσημοι φορείς της πολιτείας, οι ύπατοι και οι πραίτορες στολίζονται με τα επίσημα ρούχα τους για την υποδοχή των Βαρβάρων. Οι «κόκκινες», οι «κεντημένες τόγες», τα λαμπερά κοσμήματα, τα πλούσια μπαστούνια που περιγράφονται στους στίχους 17 - 21 είναι όλα δείγματα του πλούτου της πολιτείας. Η αναφορά στους πολύτιμους λίθους και στα περίτεχνα σκαλίσματα εισάγει ένα στοιχείο πικρής διαπόμπευσης των επισήμων, αφού η αγωνία των επισήμων είναι να «θαμπώσουν» τους Βαρβάρους (στιχ. 23). Οι διανοούμενοι της πολιτείας, οι ρήτορες, είναι ίσως οι μόνοι που συνειδητοποιούν την τραγική μοίρα της πολιτείας κι έτσι δεν εμφανίζονται στην αγορά να μιλήσουν. Εξάλλου, οι Βάρβαροι «βαριούντ' ευφράδειες και δημηγορίες» (στιχ. 27). Η διανόηση, η πνευματικότητα έχουν ήδη απονεκρωθεί στη ρωμαϊκή πολιτεία.

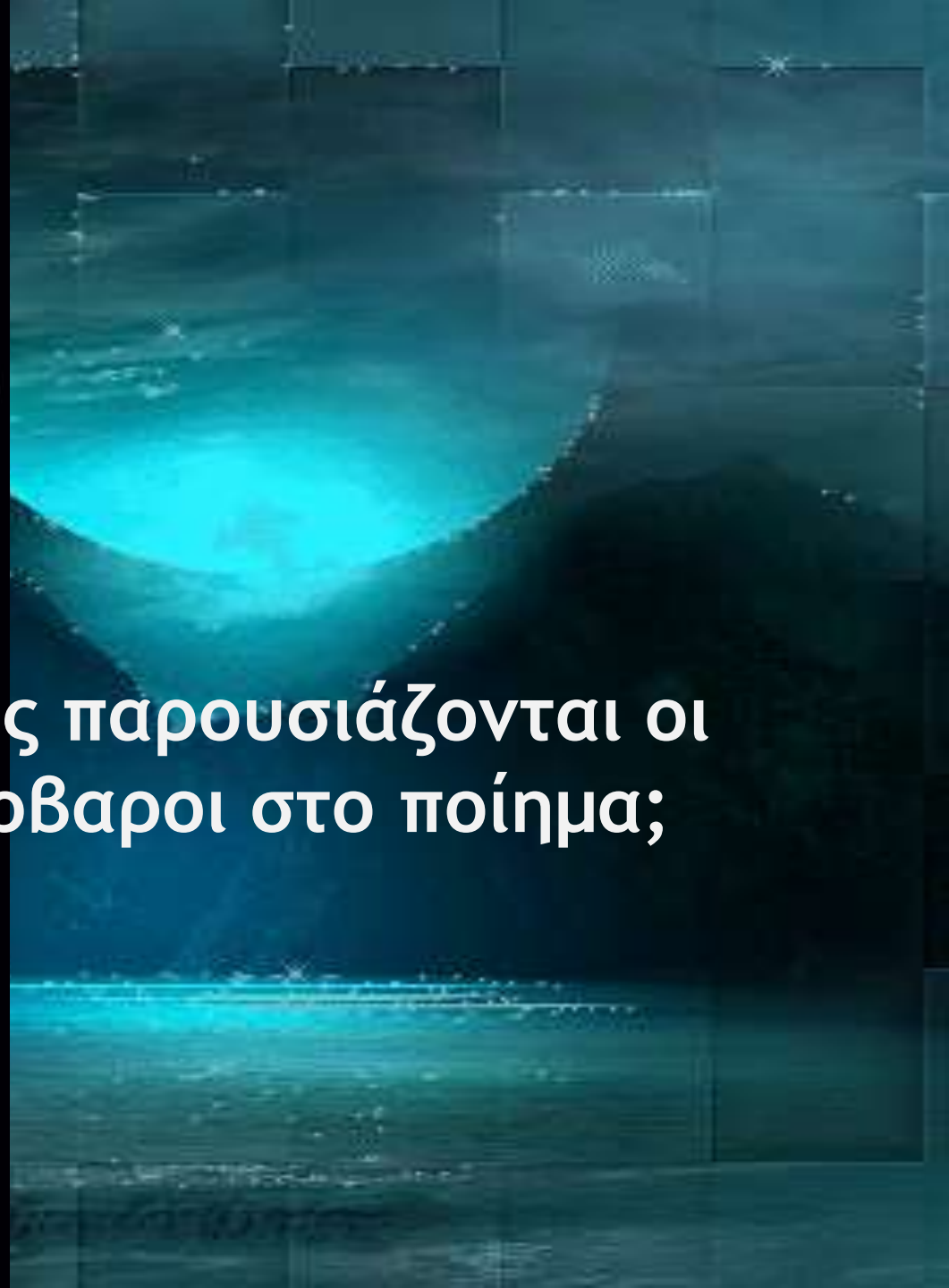
Τέταρτη σκηνή, στίχοι 28 - 34:

Η αντίθεση προς τις προηγούμενες πυρετώδεις προετοιμασίες γίνεται αισθητή. Η «ανησυχία» και η «σύγχυσις» είναι οι δύο λέξεις-κλειδιά που περιγράφουν την κατάσταση. Η αγωνία του αναγνώστη επιτείνεται. Τι συμβαίνει, που προκαλεί αυτή την αναστάτωση; Ο ποιητής περικλείει το προσωπικό του σχόλιο μέσα στην παρένθεση του στίχου 29 («Τα πρόσωπα τι σοβαρά που έγιναν»), περιγράφοντας με έναν σχεδόν εικαστικό τρόπο τη σοβαρότητα της κατάστασης. Οι «συλλογισμένοι» κάτοικοι της ρωμαϊκής πολιτείας βρίσκονται αντιμέτωποι με το ερώτημα «Γιατί δεν ήλθαν οι βάρβαροι». Η τραγικότητα κορυφώνεται, καθώς φτάνει ως πληροφορία η τελική διάψευση ότι «βάρβαροι πια δεν υπάρχουν» (στιχ. 34).

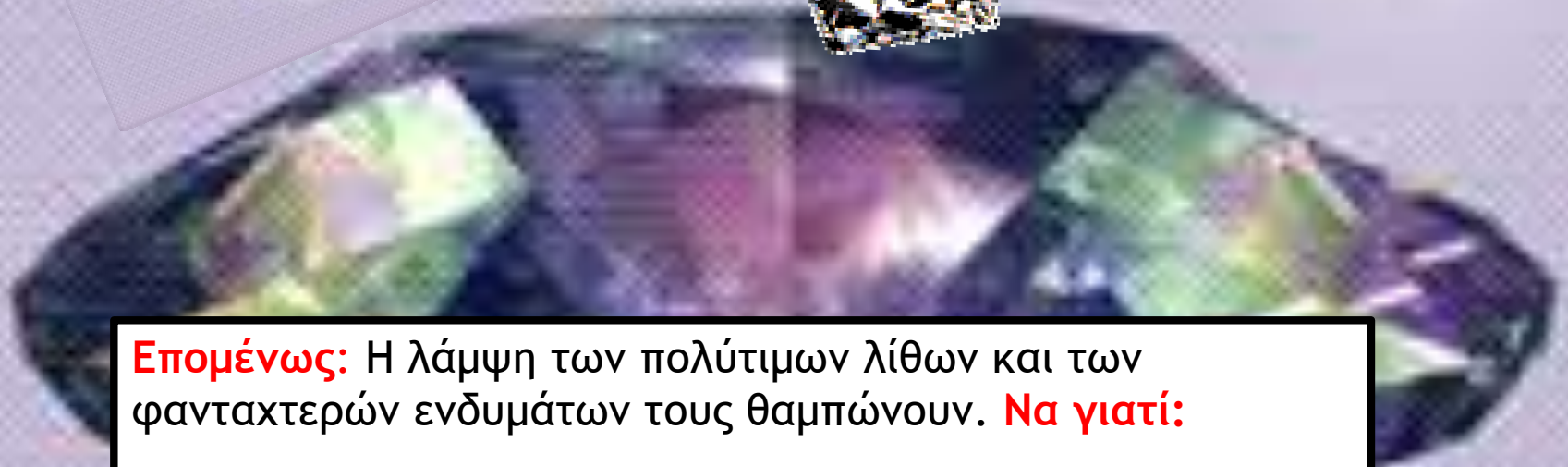
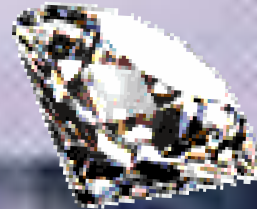

Πώς παρουσιάζονται οι
βάρβαροι στο ποίημα;

Οι ρητορικοί λόγοι, οι δημόσιες αγορεύσεις στην αγορά, ο διάλογος, αλλά και ο αντίλογος (στοιχεία του δημοκρατικού πολιτεύματος), είναι στοιχεία που προκαλούν ανία στους «βαρβάρους». Βρίσκονται στο στάδιο όπου ο λόγος του Ενός, του Ισχυρότερου, αποτελεί Νόμο για όλους τους άλλους.

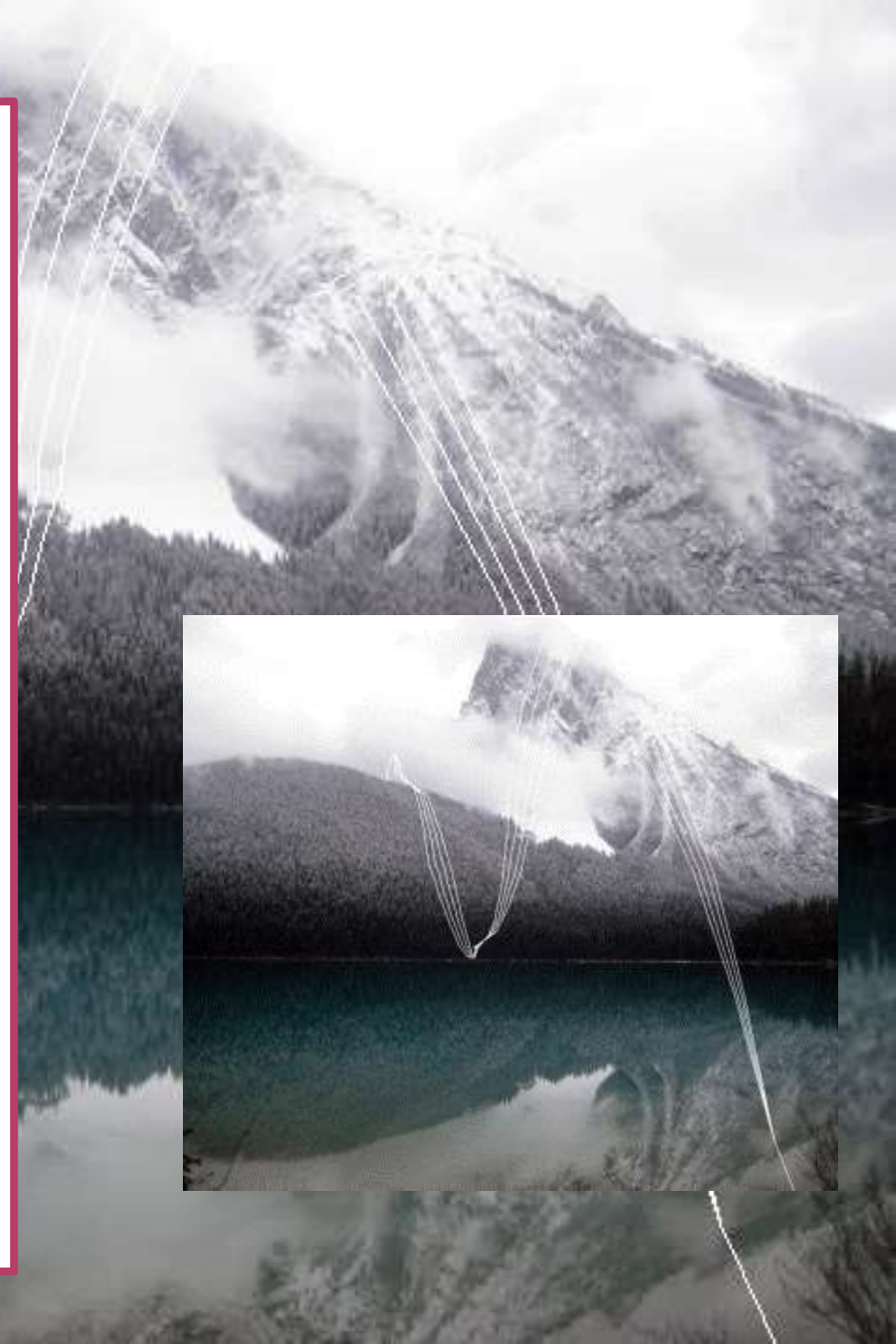
Επομένως: Η λάμψη των πολύτιμων λίθων και των φανταχτερών ενδυμάτων τους θαμπώνουν. **Να γιατί:**

Η αναφορά στην απλότητα με την οποία οι «βάρβαροι» αντιμετωπίζουν τον κόσμο, έρχεται σε αντιδιαστολή με την κατάσταση που επικρατεί στις αναπτυγμένες κοινωνίες, όπου οι άνθρωποι δεν βρίσκουν την ικανοποίηση πουθενά πλέον. Βασικός δείκτης για την παρακμή της κοινωνίας είναι η αδυναμία των ανθρώπων της να νιώσουν ευτυχία με τις απλές χαρές του βίου.

Οι Βάρβαροι... ένα σύμβολο

-Είναι η βαθύτερη ανάγκη των μελών μιας κοινωνίας για «λυτρωτική» επιστροφή σε απλούστερες μορφές ζωής. Η μεγάλη εξέλιξη έκανε τους όρους διαβίωσης και συνύπαρξης δυσβάσταχτους, καθιστώντας κουραστική, «ξένη και φορτική» τη ζωή. Οι «βάρβαροι» θα «φέρουν» αυτή τη ριζική απλοποίηση(;)»

*Και τώρα τι θα γένουμε χωρίς Βαρβάρους;
Οι άνθρωποι αυτοί ήσαν μια κάποια λύσις*

Συζητήστε την κατακλείδα
του ποιήματος

Στο τελευταίο δίστιχο, ο αναγνώστης φτάνει πια σε κάποιο όριο, μεταξύ οίκτου και διαπόμευσης. Να σωθούν οι κάτοικοι της πόλης από κάποια ηρωική έξοδο ή στάση - όπως σε άλλα ποιήματα του Καβάφη - είναι ανεκτό. Αλλά να περιμένουν τη σωτηρία από μία «βαρβαρική» εισβολή που θα τους καταστρέψει και θα τους εξουθενώσει, είναι ανήκουστο. Σε πρώτο πληθυντικό πρόσωπο, ο ποιητής γράφει «Και τώρα τι θα γίνουμε χωρίς βαρβάρους» - δείχνοντας έτσι την απόλυτη παρακμή της πολιτείας που περιμένει τη «σωτηρία» της μέσα από την ολοσχερή καταστροφή. Το ότι «οι άνθρωποι αυτοί ήσαν μια κάποια λύσις», καταδεικνύει το μέγεθος της πραγματικής παρακμής και συμφοράς. Το ανέκκλητο δεν είναι δυνατόν να αποτραπεί, γιατί οι βάρβαροι δεν υπάρχουν πια. Κι έτσι αποκλείεται κι αυτή η «λύσις».

Αποφθεγματική η αξία της κατακλείδας:

Η διάψευση των προσδοκιών των ξεπεσμένων ηθικά και πολιτικά ανθρώπων για την ανυπαρξία των «βαρβάρων» είναι χαρακτηριστική αιτία της θλίψης και της ματαίωσης που αισθάνονται. Οι «βάρβαροι» δεν θεωρήθηκαν στο ποίημα ποτέ ως η μοναδική λύση για την άρση του κοινωνικού και πολιτικού αδιεξόδου της Πολιτείας. Ήταν απλώς «μια κάποια λύσις», μια επιλογή για την αντιμετώπιση των προβλημάτων. Η απόλυτη απελπισία από τη μη έλευσή τους, θα τους αναγκάσει να αναζητήσουν μια διαφορετική λύση.

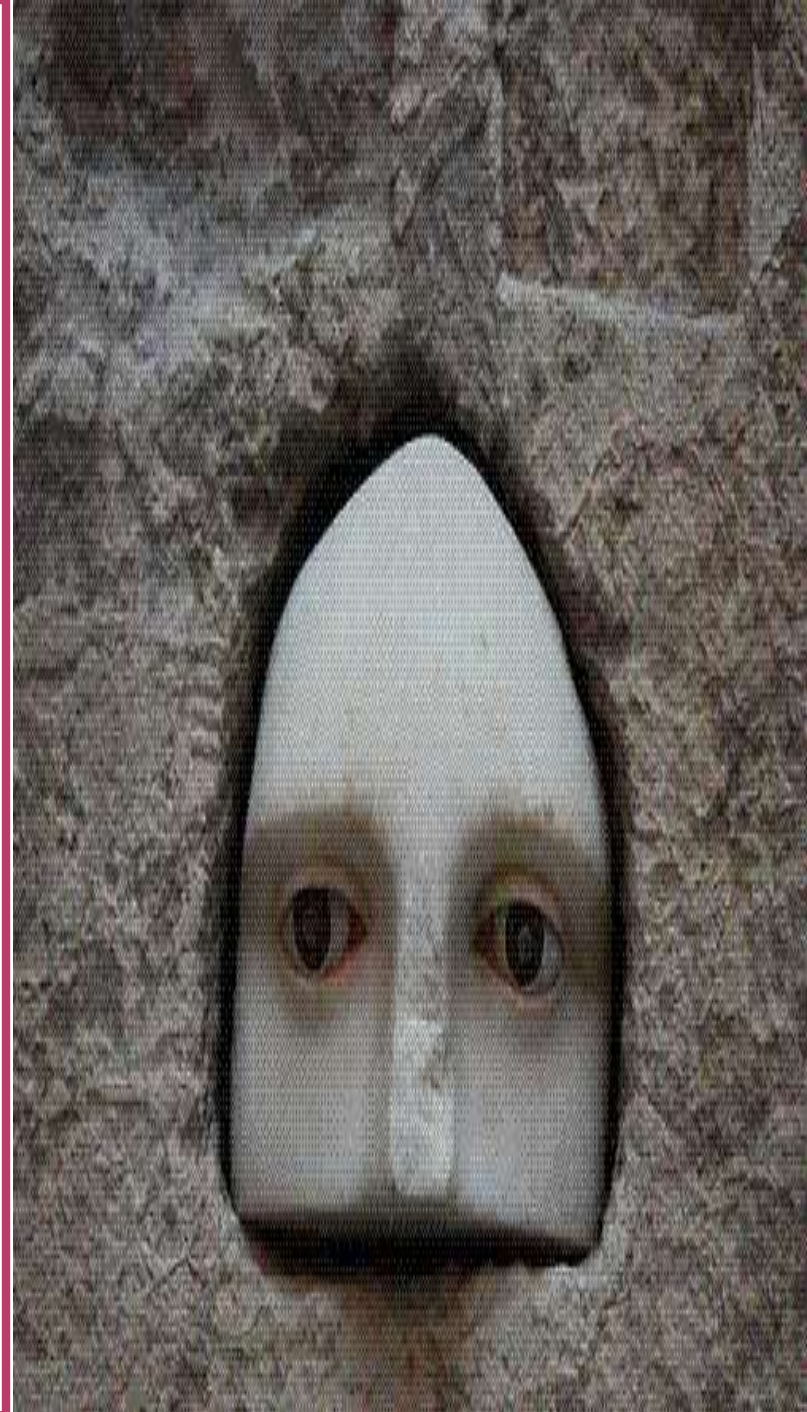
Ποια;

Η γλώσσα του ποιήματος είναι η απλή δημοτική, με κάποιους αλεξανδρινούς τύπους που χρησιμοποιεί ο Καβάφης («θα κάμουν» - στιχ. 6, «να τον δώσει» - στιχ. 14, «τες κόκκινες», «τες κεντημένες τόγες», στιχ. 17), όπως και κάποιους χαρακτηριστικούς καβαφικούς τύπους, π.χ. «σύγχυσις» (στιχ. 29), «αυτοκράτωρ» (στιχ. 8), «λύσις» - στιχ. 36) της αρχαίας ελληνικής.

Το ύφος είναι απλό ως προς τα εκφραστικά μέσα, αλλά η θεατρικότητα του ποιήματος που οφείλεται στη διαλογική μορφή του, δίνει παραστατικότητα και αμεσότητα στο ποίημα.

Τα σημεία στίξης ζωντανεύουν τον διάλογο που εξελίσσεται μπροστά στα μάτια μας, το επαναλαμβανόμενο «γιατί» στις ερωτήσεις του «αδαούς» υπηκόου δίνει έμφαση στην αγωνία του αναγνώστη και διατηρεί τη ρυθμικότητα του ποιήματος σε συνδυασμό με το ιαμβικό μέτρο.

Τα επίθετα στους στιχ. 16 - 21 είναι προσεκτικά επιλεγμένα, για να αποδώσουν το μέτρο του υλικού πλούτου της ρωμαϊκής πολιτείας.

Η θέση του αφηγητή:

- Δεν είναι αποστασιοποιημένος
- Παρατηρεί/Περιγράφει και «απαντά» με υπαινικτικό τρόπο.
- «Ντύνεται» με το προσωπείο του «αδασούς» πολίτη -αναγνώστη.

Χαρακτηριστικά γνωρίσματα της κοινωνίας του ποιήματος:

- Από το μέγιστο σημείο ακμής και εξέλιξης, βρίσκεται στην απόλυτη σήψη και αποτελμάτωση.
- Νεκρώθηκε κάθε δημιουργική ή μαχητική στάση ζωής.
- Βρίσκεται σε κατάσταση αδράνειας, ανίας και δυστυχίας.
- Δεν επιθυμεί ανώτερη βαθμίδα ανάπτυξης αλλά επιστροφή σε μια προγενέστερη κατώτερη.
- Δεν διεκδικεί τίποτα και καθηλωμένη αναμένει την άφιξη ομάδας ανθρώπων που βρίσκεται σε κατώτερο σημείο ανάπτυξης. Από αυτούς επιζητούν την ανανέωση προσφέροντάς τους ως αντάλλαγμα όσα με θυσίες έχουν επιτύχει.

Ο Καβάφης σχολιάζει το «Περιμένοντας τους Βαρβάρους»:

«Στέκοντας που [=δεδομένου ότι] πήρα για σύμβολο τους Βαρβάρους, φυσικό είναι να πω για υπάτους και πραιτόρας. Ο αυτοκράτωρ, οι συγκλητικοί, και οι ρήτορες δεν είναι αναγκαστικώς Ρωμαϊκά πράγματα».

«Το ποίημα υποθέτει μια τέτοια κατάσταση κοινωνική. Κατάστασι δυνατή· όχι πιθανή· όχι πρόβλεψι δική μου. Η ιδέα μου περί του μέλλοντος είναι πιο αισιόδοξη. Εξ άλλου και εις την αισιόδοξη ιδέα μου το ποίημα δεν αντιβαίνει· μπορεί να παρθή ως ένα επεισόδιον στην σταδιοδρομία προς το Αγαθόν. Η κοινωνία φθάνει σ' ένα βαθμό πολυτέλειας, πολιτισμού, κ' εκνευρισμού [=αποχαύνωσης], όπου, απελπισμένη από την θέσι εις την οποίαν δεν βρίσκει διόρθωσι συμβιβαστική με τον συνειθισμένο της βίο, αποφασίζει να φέρη μια ριζική αλλαγή - να θυσιάση, ν' αλλάξη, να γυρίση πίσω, ν' απλοποιήση. (Αυτά είναι οι “Βάρβαροι”.) Πήρε την απόφασί της και χαίρεται και κάμνει τες διάφορες ετοιμασίες (ο αυτοκράτωρ, τα λούσα των υπάτων και των πραιτόρων) και λαμβάνει τα προκαταρκτικά μέσα [=μέτρα;] (η διακοπή της νομοθεσίας των Συγκλητικών).

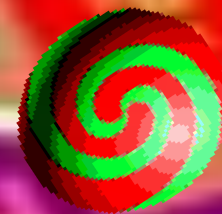
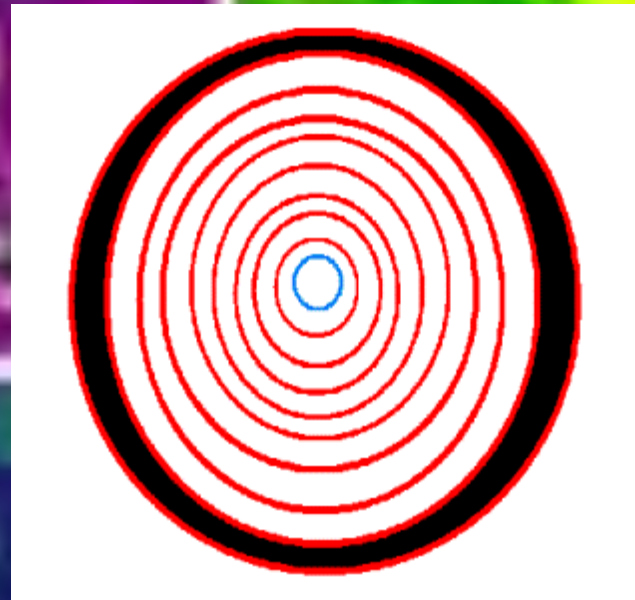

Αλλά σαν έρχεται ο καιρός της εφαρμογής, αίφνης γίνεται δήλον ότι εμελέτησεν μια ουτοπία (το νύκτωμα χωρίς νά' λθουν οι Βάρβαροι), και ότι λόγοι τους οποίους δεν προείδε καθιστούν το σχέδιόν της αδύνατον (οι φθάσαντες απ' τα σύνορα και λέγοντες ότι “Βάρβαροι δεν υπάρχουν πια”). Την καταλαμβάνει μια μεγάλη αθυμία (ο γυρισμός στα σπίτια όλων συλλογισμένων, η ανησυχία)· και το ποίημα δεν την παριστάνει μεν ως τελείως απελπισμένην ένεκα της αποτυχίας της προσδοκίας της, αλλά δυσανασχετούσαν δια το τί θα γίνη (“Και τώρα τί θα γένουμε”, “ήταν μια κάποια λύσις” -Να οι Βάρβαροι και στον ιδιαίτερο βίο. Όταν κανείς συχνά επιθυμεί να μην έχη γνώσεις, να έχη απλή πίστι, χωρίς ανάγκες, και να ζη την ζωή κανενός απλού και αμαθούς ανθρώπου για τον οποίον τα πράγματα έχουν μια δροσερότητα και την χαρά και το ενδιαφέρον του ανεξιχνιάστου» (Κ.Π.Καβάφης)

(Στο κείμενο έχει διατηρηθεί η ορθογραφία του ποιητή.)

Θέματα για συζήτηση
και δημιουργική γραφή

1. «Η δύναμη του ποιήματος του Καβάφη βρίσκεται εν μέρει στο γεγονός ότι σε κάνει να σκεφτείς ότι αυτό που συμβαίνει μπορεί τελικά να μη συμβαίνει στην πραγματικότητα», παρατηρεί ο ποιητής Ρόμπερτ Πίνσκι - άποψη με την οποία συμφωνεί κι ένας απ' τους μεταφραστές του Καβάφη στα αγγλικά, ο Εντμουντ Κίλι, που θεωρεί πως με το ποίημα «Περιμένοντας τους βαρβάρους» ο Αλεξανδρινός ποιητής παίρνει το μέρος του απλού πολίτη, του απλού ανθρώπου στο δρόμο, που είναι τελείως ανίσχυρος μπροστά στους δυνατούς που ασκούν την εξουσία.

Συζητήστε την άποψη αυτή.

2. Αυτό που έχει σημασία πάντως, τονίζει ο Μάθιου Πάρις, ο οποίος εξακολουθεί να βρίσκει μεγάλες αναλογίες ανάμεσα στον κόσμο που παρουσιάζει ο Καβάφης στο ποίημά του και στον δικό μας κόσμο, τον σημερινό, είναι ότι ο λαός δεν έχει απολύτως καμία ιδέα για το τι ακριβώς συμβαίνει, αφού κρατείται στο σκοτάδι.

Συμφωνείτε ή όχι;
Δικαιολογήστε τη θέση σας.

3. Αρθρογράφος των *Τάιμς* δεν παραλείπει να κρούσει τον κώδωνα του κινδύνου για την ανάγκη που αισθάνεται κάθε κοινωνία, κάθε εποχή, να «δαιμονοποιεί», να δημιουργεί δηλ. και να διατηρεί τους δικούς της «βαρβάρους», όπως επίσης και την ομόκεντρη ανάγκη των πολιτικών να τα βλέπουν όλα ή άσπρα ή μαύρα, να φτιάχνουν ιστορίες, να έχουν πάντα απέναντί τους μία «δύναμη του κακού».

Σχολιάστε την άποψή του.

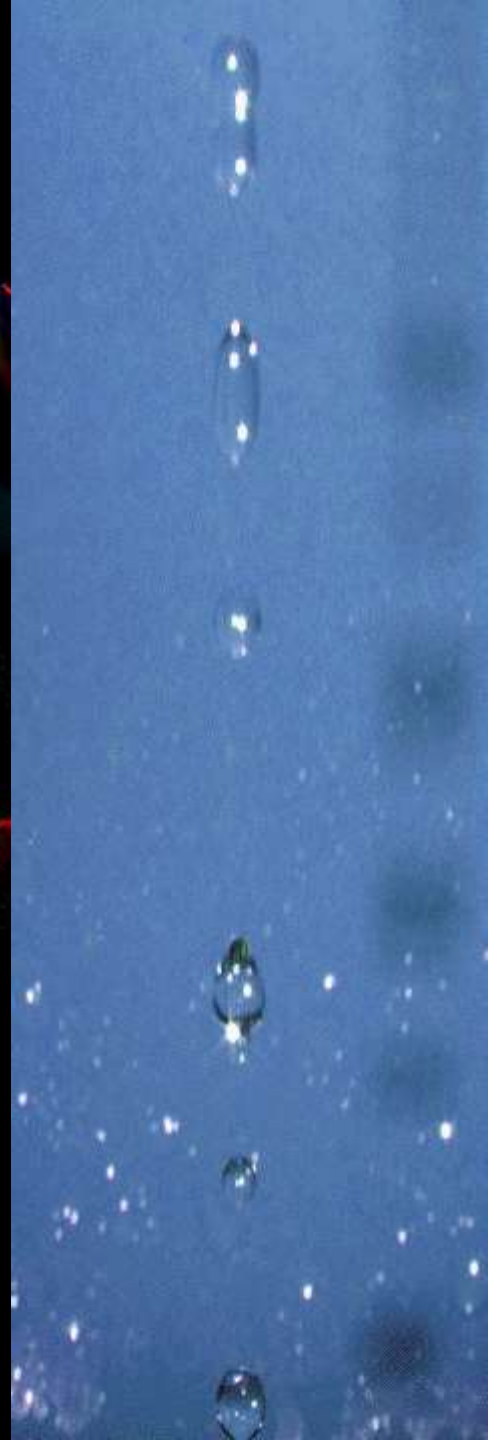

4. Ο Αμερικανός ποιητής Ρόμπερτ Πίνσκι «διαβάζει» έτσι το ποίημα του Καβάφη το οποίο θεωρεί άκρως πολιτικό ποίημα: «Ενδέχεται», λέει, «η αμερικανική κυβέρνηση να επινόησε εχθρούς, να επινόησε όπλα και απειλές που δεν υπάρχουν στην πραγματικότητα και να έχει εκμεταλλευθεί απειλές που υπήρχαν για να εξυπηρετήσει τους δικούς της στόχους». Συμφωνείτε ή διαφωνείτε; Αν ναι, να τεκμηριώσετε την άποψή σας με παραδείγματα από την τρέχουσα επικαιρότητα.

5. Ο ποιητής

Ρόμπερτ Πίνσκι δεν έχει καμιά αμφιβολία για την αποτελεσματικότητα αλλά και την τεράστια εμβέλεια του καθαφικού λόγου: οι δύο φωνές, λέει, που ακούγονται στο κείμενο, δημιουργούν τις προϋποθέσεις για τη διεξαγωγή ενός διαλόγου ανάμεσα στο παρελθόν και στο παρόν.

**Ποιες είναι αυτές οι δύο φωνές;
Ποιο μήνυμα στέλνουν στον
αναγνώστη του ποιήματος;**

6. Να σχολιάσετε τη φωτογραφία, έχοντας υπόψη σας το ποίημα του Κ.Π.Καβάφη «Περιμένοντας τους Βαρβάρους».

Bonque & Kindermann
HOF PHOTOGRAPHEN

Hamburg, Esplanade 2.

7. Να κάνετε το ίδιο και γι' αυτή τη φωτογραφία.

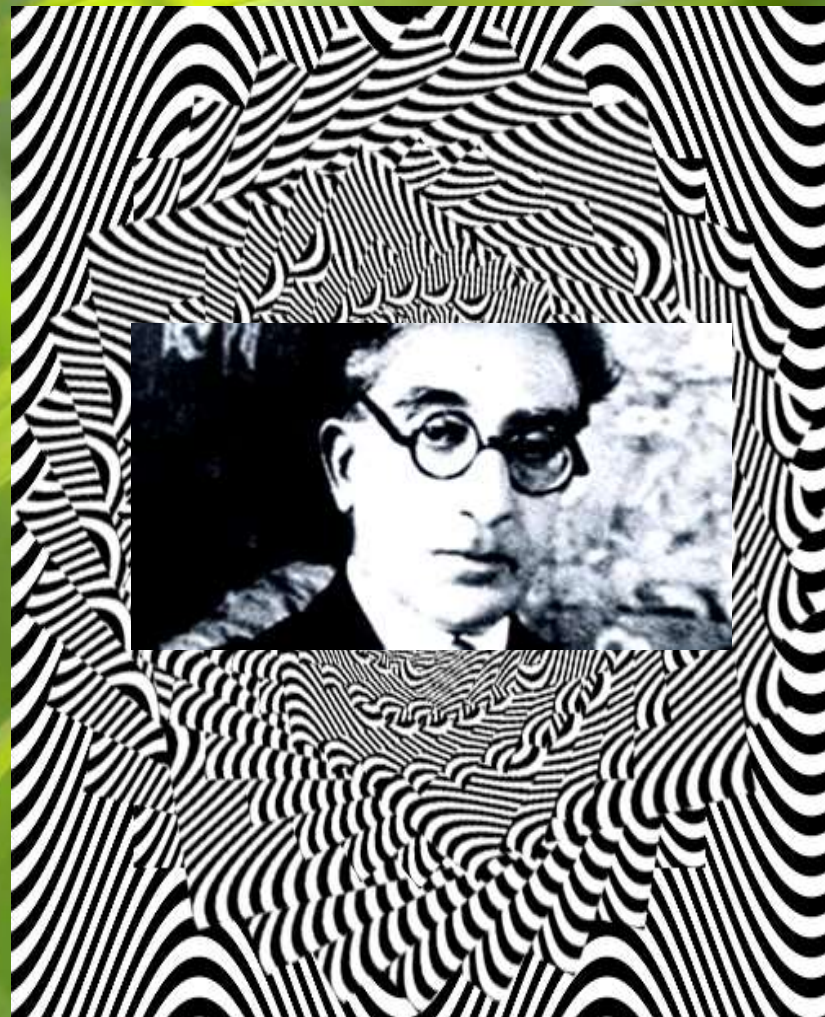

8. Η διαχρονικότητα του ποιήματος είναι εμφανής. Να υποστηρίξετε τη θέση αυτή, αναφέροντας δύο παραδείγματα από τη σύγχρονη πραγματικότητα.

9. Ο Δημήτρης Λιαντίνης σημειώνει για το ποίημα του Κ.Π.Καβάφη: *«Γιατί αυτό είναι το μυστήριο της αληθινής ποίησης. Να μη συνθέτει απλά το παρόν. Αλλά με τον ένα ή τον άλλο τρόπο να εξαργυρώνει και το μέλλον στη γοερή Τράπεζα της προφητείας. Ο μεγάλος ποιητής γίνεται μάντης. Poeta vates, που λέγανε οι παλαιοί. Γιατί το νεύρο και το αίμα του μαγνητίζεται από τον άνθρωπο. Και κάνει ποίηση πολιτική. Το «Περιμένοντας τους Βαρβάρους» υψώνει τον Καβάφη σε έναν από τους τρεις μεγαλύτερους ποιητές του εικοστού αιώνα σε παγκόσμια κλίμακα».*

Συζητήστε την άποψή του. Για ποιους λόγους θεωρείται εύστοχη;

10. Ο Γ. Σεφέρης έγραψε για το παράδοξο της καβαφικής ποίησης να συγκινεί ποιητικά με μια γλώσσα μη ποιητική. Ο Ν. Βαγενάς δίνει τη δική του ερμηνεία. **«Ο Καβάφης»**, υποστηρίζει, **«είναι ο μόνος ποιητής που χρησιμοποιεί την ειρωνεία ως κύριο μηχανισμό παραγωγής ποιητικότητας. Η ιδιαίζουσα δραματική και τραγική ειρωνεία του Καβάφη, η οποία διαμορφώνει την εξίσου πυκνή λεκτική ειρωνεία του, είναι εκείνο που κάνει τη γλώσσα του να μπορεί να προκαλεί ποιητική συγκίνηση, καθιστώντας περικό τον γλωσσικό αισθησιασμό»**.

Σχολιάστε την άποψη του Ν. Βαγενά με αφορμή το ποίημα «Περιμένοντας τους βαρβάρους»

Παρόμοια ποιήματα

Να τα μελετήσετε και να εντοπίσετε τις προεκτάσεις που έδωσαν σύγχρονοι ποιητές στο καθαφικό ποίημα.

Οι βάρβαροι

Επιτέλους, έφθασαν οι κήρυκες και είπαν: οι βάρβαροι έρχονται.
Στην πόλη ετοιμάζονται να τους υποδεχθούν:

Ενθουσιασμένοι οι νέοι ήδη φωνάζουν τα ονόματά τους
και σπεύδουν να δοξολογήσουν νέους θεούς.

Δεν λένε οι ποιητές ότι οι βάρβαροι είναι μια κάποια λύση;
Τώρα γράφουν ποιήματα εγκωμιαστικά γι' αυτούς
και περιμένουν τη μέρα που θα τα διαβάσουν μεγαλόφωνα
ενώ κατάπληκτοι οι βάρβαροι (κι ένοπλοι)
θα χειροκροτούν και θα τ' αποστηθίζουν.

Βλέπουν κιόλας τα ποιήματά τους με μεγάλα γράμματα γραμμένα
κι αναρτημένα στις προσόψεις των ναών,
απ' όπου θα διώξουν τις εξασθενημένες θεότητες,
βλέπουν βιβλιοθήκες ολόγεμες με τα βιβλία τους,
απ' τα οποία θ' αφαιρέσουν τις ιστορίες που σε κανένα πια τίποτε δεν λένε.
Αλλά δεν γνωρίζουν οι ποιητές ότι πρώτοι αυτοί θα κρεμαστούν στην αγορά,
μαζί με τους νέους που έτρεξαν για ν' ανοίξουν τις πύλες
και να μπάσουν στην πόλη εκείνους που με τόση επιθυμία τους περίμεναν.

Γιατί οι βάρβαροι είναι βάρβαροι και δεν είναι καμιά λύση.

ΓΙΟΒΑΝ ΧΡΙΣΤΙΤΣ (Σερβία)

ΟΙ ΝΕΟΙ ΒΑΡΒΑΡΟΙ

Ήρθαν οι βάρβαροι, αγαπητέ μου Καβάφη.
Έφτασαν. Άρα υπάρχουν ακόμη.
Ενώ εσύ μας διαβεβαίωνες... Υποσχόσουν
ότι αυτοί θα ήσαν μια κάποια λύση.

Θα ήταν καλύτερα να μην τους είχαμε υποδεχθεί.

Διότι κλέψαν τις τόγες και τα πολύτιμα μπαστούνια μας.
Στέμματα, βραχιόλια, δαχτυλίδια - κλέψαν.
Κι όλα τα κοσμήματα που τις καρδιές μας βαυκάλιζαν,
τα κλέψαν.
Σκότωσαν για έναν απλό λόγο. Και η μεγάλη
σύγχυση, ο τρόμος ο μεγάλος
ακολούθησαν.

Και τώρα τι θα γίνουμε μ' αυτούς τους βαρβάρους;
Οι Συγκλητικοί νομοθετούν σπαζοκεφαλιάζοντας.
Με πέντε κλειδαριές αμπαρώνουμε τις πόρτες μας
κι οι δρόμοι κι οι καρδιές μας έχουν ερημώσει.

Ενώ οι βάρβαροι αλωνίζουν ατιμώρητοι.
Και στην ουσία
δεν αποτελούν καμία λύση.

ΝΤΙΜΙΤΑΡ ΒΑΣΙΛΙΕΦ (Βουλγαρία)

Το 1946, ο άλλος σπουδαίος Ιταλός ποιητής, ο Εουτζένιο Μοντάλε, θα μεταφράσει το «Περιμένοντας τους Βαρβάρους» και θα συνομιλήσει μαζί του στο «Διαβάζοντας τον Καβάφη».

Σ' εβένινο κρεβάτι στολισμένο
με κοραλλένιους αετούς, βαθιά κοιμάται
ο Νέρων — ασυνείδητος, ήσυχος, κ' ευτυχής·
ακμαίος μες στην ευρωστία της σαρκός,
και στης νεότητος τ' ωραίο σφρίγος.

Αλλά στην αίθουσα την αλαβάστρινη που κλείνει
των Αηνοβάρβων το αρχαίο λαράριο
τι ανήσυχτοι που είν' οι Λάρητες του.
Τρέμουν οι σπιτικοί μικροί θεοί,
και προσπαθούν τ' ασήμαντά των σώματα να κρύψουν.
Γιατί άκουσαν μια απαίσιση βοή,
θανάσιμη βοή την σκάλα ν' ανεβαίνει,
βήματα σιδερένια που τραντάζουν τα σκαλιά.
Και λιγοθυμισμένοι τώρα οι άθλιοι Λάρητες,
μέσα στο βάθος του λαράριου χώνονται,
ο ένας τον άλλο να σκουντά και σκουντουφλά,
ο ένας μικρός θεός πάνω στον άλλον πέφτει
γιατί κατάλαβαν τι είδος βοή είναι τούτη,
τα 'νωσαν πια τα βήματα των Ερινύων.

Στίχοι του ιταλού ποιητή Εουτζένιο Μοντάλε
από το ποίημά του «Διαβάζοντας τον
Καβάφη»

Ο Γρηγόριος Ξενόπουλος (για τον Κ.Π.Καβάφη):

Ένας ποιητής, 1903 (απόσπασμα)

...Είναι νέος, αλλ' όχι εις την πρώτην νεότητα. Βαθειά μελαχροινός ως γηγενής της Αιγύπτου, με μαύρον μουστακάκι, με γυαλιά μύωπος, με περιβολής αλεξανδρινού κομψευομένου, αγγλίζουσαν ελαφρότατα, και με φυσιογνωμίαν συμπαθή, η οποία όμως εκ πρώτης όψεως δεν λέγει πολλά πράγματα. Υπό το εξωτερικόν εμπόρου, γλωσσομαθούς κ' ευγενεστάτου και κοσμικού, κρύπτεται επιμελώς ο φιλόσοφος και ο ποιητής. Η ομιλία του η ζωηρά, η σχεδόν στομφώδης και υπερβολική, και οι τρόποι του οι πάρα πολύ αβροί, και όλες εκείνες οι ευγένειές του και οι τσιριμόνιες, εκπλήττουν κάπως ένα Αθηναίον, συνειθισμένον με την σεμνήν απλότητα και την δειλήν αφέλειαν και την αγαθήν αδεξιότητα των λογίων μας. Ο κ. Καβάφης, υπό την έποψιν αυτήν, είναι ο αντίπους του κ. Πορφύρα. Πρέπει να τον γνωρίσει κανείς αρκετά, δια να πεισθή ότι είναι ο ίδιος άνθρωπος που έγραψε τα ωραία εκείνα ποιήματα. Διότι σιγά-σιγά θ'αναγνωρίση, ότι αυτά που λέγει ο αλεξανδρινός έμπορος με τόσον παράξενον τρόπον, είναι γεμάτα γνώσιν και παρατήρησιν, και κάπου-κάπου θα συλλάβη και μερικάς αστραπάς των μαύρων ματιών, από τα γυαλιά, που διανοίγουν ολόκληρον κόσμον, και προδίδουν - δόξοι σοι ο Θεός! - τον άνθρωπον της ευρείας σκέψεως και της καλλιτεχνικής ιδιοφυΐας...

Κωνσταντίνος Π. Καβάφης

(29 Απριλίου 1863- 29 Απριλίου 1933)

Ενα σύντομο αυτοβιογραφικό σημείωμα του ποιητή:

«Είμαι Κωνσταντινουπολίτης την καταγωγήν, αλλά εγεννήθηκα στην Αλεξάνδρεια - σ' ένα σπίτι της οδού Σερίφ· μικρός πολύ έφυγα, και αρκετό μέρος της παιδικής μου ηλικίας το πέρασα στην Αγγλία. Κατόπιν επισκέφθην την χώραν αυτήν μεγάλος, αλλά για μικρόν χρονικόν διάστημα. Διέμεινα και στη Γαλλία. Στην εφηβικήν μου ηλικίαν κατοίκησα υπέρ τα δύο έτη στην Κωνσταντινούπολη. Στην Ελλάδα είναι πολλά χρόνια που δεν επήγα. Η τελευταία μου εργασία ήταν υπαλλήλου εις ένα κυβερνητικόν γραφείον εξαρτώμενον από το υπουργείον των Δημοσίων Έργων της Αιγύπτου. Ξέρω Αγγλικά, Γαλλικά και ολίγα Ιταλικά».

